

2023/2836

20.12.2023

ΣΥΣΤΑΣΗ (ΕΕ) 2023/2836 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

της 12ης Δεκεμβρίου 2023

σχετικά με την προώθηση της δραστηριοποίησης και της αποτελεσματικής συμμετοχής των πολιτών και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στις διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ,

Έχοντας υπόψη τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ιδίως το άρθρο 292,

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

- (1) Στο άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (στο εξής: ΣΕΕ) κατοχυρώνεται ότι η Ένωση βασίζεται στις αξίες του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, του κράτους δικαίου καθώς και του σεβασμού των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Το άρθρο 10 παράγραφος 3 της ΣΕΕ παρέχει σε κάθε πολίτη το δικαίωμα να συμμετέχει στον δημοκρατικό βίο της Ένωσης και απαιτεί οι αποφάσεις να λαμβάνονται όσο το δυνατόν πιο ανοιχτά και εγγύτερα στους πολίτες. Το άρθρο 165 παράγραφος 2 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: ΣΛΕΕ) παρέχει τη βάση για δράση της Ένωσης με σκοπό την ενθάρρυνση της συμμετοχής των νέων στον δημοκρατικό βίο της Ευρώπης.
- (2) Το άρθρο 12 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης) κατοχυρώνει το δικαίωμα στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και το δικαίωμα στην ελευθερία του συνέρχεσθαι. Αυτό συμπεριλαμβάνει το δικαίωμα των πολιτών να ενώνονται σε ομάδες ή οργανωμένες δομές. Το δικαίωμα αυτό —όπως αναγνωρίζεται από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ)— αποτελεί ένα από τα βασικά θεμέλια μιας δημοκρατικής και πλουραλιστικής κοινωνίας, καθόσον παρέχει τη δυνατότητα να ενεργούν συλλογικά σε τομείς κοινού ενδιαφέροντος και να συμβάλλουν, με τον τρόπο αυτό, στην εύρυθμη λειτουργία του δημόσιου βίου. Επιπλέον, το δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 11 του Χάρτη, περιλαμβάνει την ελευθερία σχηματισμού και έκφρασης γνώμης, καθώς και την ελευθερία λήψης και μετάδοσης πληροφοριών. Επιπλέον, το άρθρο 41 του Χάρτη σχετικά με το δικαίωμα χρηστής διοίκησης επιβάλλει στη διοίκηση την υποχρέωση να αιτιολογεί τις αποφάσεις της. Τέλος, το άρθρο 24 του Χάρτη περιλαμβάνει το δικαίωμα των παιδιών να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους και προβλέπει ότι η γνώμη τους σχετικά με ζητήματα που τα αφορούν λαμβάνεται υπόψη σε συνάρτηση με την ηλικία και την ωριμότητά τους.
- (3) Θα πρέπει να προωθηθεί ενεργά η αποτελεσματική και χωρίς αποκλεισμούς αλληλεπίδραση των δημόσιων αρχών με τους πολίτες, τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και τους υπερασπιστές των ανθρώπινων δικαιωμάτων στις διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής. Οι διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής δεν καλύπτουν με κανέναν τρόπο τις μεμονωμένες αποφάσεις της διοίκησης που θα μπορούσαν να επηρεάσουν τα δικαιώματα των προσώπων. Απαιτείται εξατομικευμένη προσέγγιση, καθώς οι προϋποθέσεις για τη συμμετοχή των μεμονωμένων πολιτών και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών δεν είναι οι ίδιες.
- (4) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν ένα ασφαλές και ευνοϊκό περιβάλλον για τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και τους υπερασπιστές των ανθρώπινων δικαιωμάτων, ώστε να ενισχυθεί η αποτελεσματική δραστηριοποίησή τους και να διασφαλιστεί ότι μπορούν να συμμετέχουν ενεργά στις διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής και, ως εκ τούτου, να διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στις δημοκρατίες της Ένωσης. Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών αναφέρονται συχνά ως μη κρατικές, μη κερδοσκοπικές, μη κομματικές και μη βίαιες δομές, μέσω των οποίων οι άνθρωποι οργανώνονται για την επίδιωξη κοινών στόχων και ιδανικών ⁽¹⁾. Οι υπερασπιστές των ανθρώπινων δικαιωμάτων είναι άτομα, ομάδες και όργανα της κοινωνίας που προωθούν και προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες που αναγνωρίζονται οικουμενικά, σύμφωνα με τον ορισμό που περιλαμβάνεται στη Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τους υπερασπιστές των ανθρώπινων δικαιωμάτων (1998) ⁽²⁾ και αναφέρεται επίσης στις κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για τους υπερασπιστές των ανθρώπινων δικαιωμάτων ⁽³⁾. Οι υπερασπιστές των ανθρώπινων δικαιωμάτων επιδιώκουν την προώθηση και την προστασία των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων, καθώς και την προώθηση, την προστασία και την πραγμάτωση των οικονομικών, κοινωνικών και μορφωτικών δικαιωμάτων ⁽⁴⁾. Η Ένωση δεσμεύεται να συνεργάζεται με οργανισμούς που σέβονται τις αξίες και τα θεμελιώδη δικαιώματα της Ένωσης, όπως κατοχυρώνονται στο άρθρο 2 της ΣΕΕ και στον Χάρτη.

⁽¹⁾ Βλέπε, για παράδειγμα, την ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Οι ρίζες της δημοκρατίας και της διατηρήσιμης ανάπτυξης» [COM(2012) 492 final].

⁽²⁾ <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-right-and-responsibility-individuals-groups-and>

⁽³⁾ https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_guidelines_hrd_en.pdf

⁽⁴⁾ Στην παρούσα σύσταση, κάθε αναφορά σε «οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών» θα πρέπει να νοείται ως αναφορά και στους «υπερασπιστές των ανθρώπινων δικαιωμάτων».

- (5) Η συμμετοχή των πολιτών και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών θα πρέπει να διασφαλίζεται στις διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Αυτό αναγνωρίζεται επίσης από τις κατευθυντήριες γραμμές των Ηνωμένων Εθνών για τα κράτη σχετικά με την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος συμμετοχής στις δημόσιες υποθέσεις ⁽⁵⁾, τις συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με το νομικό καθεστώς των μη κυβερνητικών οργανώσεων στην Ευρώπη ⁽⁶⁾, τη συμμετοχή των πολιτών στα κοινά ⁽⁷⁾, και τη διαβουλευτική δημοκρατία ⁽⁸⁾, τη σύσταση του ΟΟΣΑ για την ανοιχτή διακυβέρνηση ⁽⁹⁾, τον κώδικα ορθής πρακτικής για τη συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, της διάσκεψης διεθνών μη κυβερνητικών οργανώσεων ⁽¹⁰⁾, και τις κοινές κατευθυντήριες γραμμές για την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ-ΟΔΙHR) και της Επιτροπής της Βενετίας ⁽¹¹⁾.
- (6) Χάραξη πολιτικής με τεκμηριωμένο τρόπο σημαίνει ότι οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να εμπλέκουν όσους επηρεάζονται από τους κανόνες και τις αποφάσεις που λαμβάνονται και να συγκεντρώνουν ενεργά γνώμες και στοιχεία απ' αυτούς, σε όλα τα διαφορετικά στάδια των διαδικασιών χάραξης πολιτικής. Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη θα πρέπει να έχουν συμφέρον να στηρίζουν ενεργά τη συμμετοχή των πολιτών και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στις διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής. Αυτό περιλαμβάνει καινοτόμους τρόπους, όπως πολιτιστικές δραστηριότητες και συμμετοχή πολιτιστικών οργανώσεων, για τις οποίες έχει αποδειχθεί ότι ενισχύουν τη συμμετοχή των πολιτών στα κοινά, τη δημοκρατία και την κοινωνική συνοχή ⁽¹²⁾. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προωθούν ένα υποστηρικτικό και συμπεριληπτικό περιβάλλον, το οποίο θα παρέχει ευκαιρίες στους πολίτες να συμμετέχουν αποτελεσματικά στις εν λόγω διαδικασίες. Ένα τέτοιο περιβάλλον ενισχύει τη διαφάνεια και την ανθεκτικότητα έναντι της χειραγώγησης πληροφοριών και της παραπληροφόρησης και μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία.
- (7) Η προώθηση της συμμετοχής των πολιτών στη χάραξη δημόσιας πολιτικής στηρίζει τη συμμετοχή στις εκλογές και ενθαρρύνει τους πολίτες να συμμετέχουν στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο εκστρατειών και θέτοντας υποψηφιότητα. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι πολίτες έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες μέσω κατάλληλων διαύλων, και σε εργαλεία συμμετοχής, καθώς και σε πόρους για την αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τα δικαιώματα που απορρέουν από την ιθαγένεια της Ένωσης.
- (8) Η συμμετοχή στη χάραξη δημόσιας πολιτικής θα πρέπει να είναι συμπεριληπτική και να αντικατοπτρίζει στον μέγιστο δυνατό βαθμό τη δημογραφική διαμόρφωση και την ποικιλομορφία μιας εκλογικής περιφέρειας, καθώς και τις ανάγκες των υποεκπροσωπούμενων ομάδων ή των ατόμων με αναπηρία ⁽¹³⁾. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να παρέχουν δυνατότητες συμμετοχής μέσω προσαρμοσμένων και προσβάσιμων ασκήσεων και μηχανισμών, τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου, μεταξύ άλλων σε αργοτικές και απομακρυσμένες περιοχές.
- (9) Οι ψηφιακές τεχνολογίες μετασχηματίζουν τις διαδικασίες χάραξης πολιτικής στην Ένωση, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο οι δημόσιες αρχές αλληλεπιδρούν με τους πολίτες. Η χρήση νέων τεχνολογιών στις διαδικασίες χάραξης πολιτικής, όπως οι διαδικτυακές πλατφόρμες και τα εργαλεία ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, μπορεί να στηρίξει την ενισχυμένη αλληλεπίδραση μεταξύ των πολιτών και των κυβερνήσεών τους. Η εισαγωγή τέτοιων τεχνικών θα πρέπει να σέβεται τους ελέγχους και τις ισορροπίες μιας δημοκρατικής κοινωνίας και να προστατεύεται δεόντως από τους κινδύνους κυβερνοεπιθέσεων και διαδικτυακής παρακολούθησης. Μολονότι αναγνωρίζεται το δυναμικό των ψηφιακών λύσεων για την ενίσχυση της συμμετοχής του κοινού, ο ρόλος τους στο πλαίσιο αυτό θα μπορούσε να είναι ανεπαρκής και να διευρύνει το ψηφιακό χάσμα. Ως εκ τούτου, είναι αναγκαίο να συνεχιστεί η πρόβλεψη και η διευκόλυνση της διά ζώσης συμμετοχής, κατά περίπτωση.

⁽⁵⁾ ΟΗΕ, Guidelines on the effective implementation on the right to participate in public affairs (Κατευθυντήριες γραμμές για την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος συμμετοχής στις δημόσιες υποθέσεις), 2018.

⁽⁶⁾ Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύσταση CM/Rec (2007)14 της Επιτροπής υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με το νομικό καθεστώς των μη κυβερνητικών οργανώσεων στην Ευρώπη.

⁽⁷⁾ Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύσταση CM/Rec (2001)19 της Επιτροπής υπουργών προς τα κράτη μέλη και Σύσταση CM/Rec(2018)4 για τη συμμετοχή των πολιτών στον τοπικό δημόσιο βίο. Σε τοπικό επίπεδο, βλέπε επίσης Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύσταση CM/Rec (2009)2 της Επιτροπής υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με την αξιολόγηση, τον έλεγχο και την παρακολούθηση της συμμετοχής και των πολιτικών συμμετοχής σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο, και Συμβούλιο της Ευρώπης, πρόσθετο πρωτόκολλο του Ευρωπαϊκού Χάρτη Τοπικής Αυτονομίας για το δικαίωμα συμμετοχής στις υποθέσεις τοπικής αυτοδιοίκησης.

⁽⁸⁾ Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύσταση CM/Rec(2023)6 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με τη διαβουλευτική δημοκρατία.

⁽⁹⁾ ΟΟΣΑ, Σύσταση του Συμβουλίου για την ανοιχτή διακυβέρνηση, ΟΟΣΑ/LEGAL/0438.

⁽¹⁰⁾ Διάσκεψη των ΔΜΚΟ, αναθεωρημένος κώδικας ορθής πρακτικής για τη συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, της 30ής Οκτωβρίου 2009.

⁽¹¹⁾ <https://www.osce.org/files/f/documents/3/b/132371.pdf>

⁽¹²⁾ Βλέπε «Culture and Democracy: the evidence – the importance of citizens' participation in cultural activities for civic engagement, democracy and social cohesion – lessons from international research» («Πολιτισμός και δημοκρατία: τα στοιχεία — η σημασία της συμμετοχής των πολιτών σε πολιτιστικές δραστηριότητες για τη δραστηριοποίηση των πολιτών, τη δημοκρατία και την κοινωνική συνοχή»), Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Μάιος 2023.

⁽¹³⁾ Βλέπε για παράδειγμα την αναφορά στη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία και των Ρομά στην ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Ένωση ισότητας: στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030» [COM(2021) 101 final] και «Μια Ένωση ισότητας: στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά» [COM(2020) 620 final].

- (10) Ο γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας και οι ψηφιακές δεξιότητες έχουν σημασία για τη συμμετοχή σε διαδικτυακές διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής, την πρόσβαση και την πλοήγηση σε σχετικές πληροφορίες, τη συνεργασία με τις αρχές και την ανάπτυξη της ικανότητας εντοπισμού παραποιημένων πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένης της παραπληροφόρησης, και της ανθεκτικότητας έναντι αυτών. Οι δεξιότητες αυτές μπορούν να προωθηθούν περαιτέρω μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, καθώς και μέσω της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης και της εργασίας στον τομέα της νεολαίας, με έμφαση στην κριτική σκέψη⁽¹⁴⁾. Απαιτείται μια προσέγγιση για το σύνολο της κοινωνίας, σε συνεργασία και με οργανώσεις που αναπτύσσουν πρωτοβουλίες σε επίπεδο βάσης και αναλαμβάνουν δραστηριότητες παρακολούθησης, εντοπισμού, πρόληψης της παραπληροφόρησης και κατάρτισης της.
- (11) Καινοτόμες μορφές συμμετοχής που συνδέουν άμεσα τους πολίτες, όπως σε διαδικασίες διαβούλευσης και συνδημιουργίας τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου, αποτελούν ελπιδοφόρες πρακτικές για τη στήριξη και την ανανέωση των μηχανισμών διακυβέρνησης. Συμβάλλουν στην κινητοποίηση των πολιτών για την αντιμετώπιση πολύπλοκων προβλημάτων πολιτικής, συμπεριλαμβανομένης της κλιματικής αλλαγής και των αποφάσεων για επενδύσεις σε υποδομές⁽¹⁵⁾.
- (12) Αυτές οι καινοτόμες μορφές συμμετοχής και δέσμευσης στη χάραξη δημόσιας πολιτικής μπορούν να υλοποιηθούν σε διάφορα στάδια της χάραξης πολιτικής και να οργανωθούν με διάφορες μορφές, όπως ομάδες πολιτών, κριτικές επιτροπές ή συνελεύσεις εντός ή εκτός διαδικτύου, διασκέψεις συναίνεσης, συμμετοχική κατάρτιση προϋπολογισμού και συνδημιουργία. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι δημόσιες διοικήσεις διαθέτουν επαρκείς οικονομικούς πόρους και αρμοδιότητες για τη διοργάνωση τέτοιων ασκήσεων, λαμβάνοντας υπόψη, για παράδειγμα, τις απαιτήσεις της ενωσιακής νομοθεσίας για την προστασία των δεδομένων.
- (13) Τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να αξιοποιήσουν την εμπειρογνώση και τις βέλτιστες πρακτικές σε επίπεδο Ένωσης, ιδίως τη διάσκεψη για το Μέλλον της Ευρώπης⁽¹⁶⁾. Προκειμένου να στηρίξει την ενεργό συμμετοχή των πολιτών, και σε συνέχεια της διάσκεψης, η Επιτροπή υλοποιεί μια νέα φάση συμμετοχής των πολιτών, ενισχύοντας τα πρότυπα και τα εργαλεία της, συμπεριλαμβανομένων των ομάδων ευρωπαίων πολιτών, φέρνοντας σε επαφή τυχαία επιλεγμένους πολίτες από όλα τα κράτη μέλη, το ένα τρίτο των οποίων είναι νέοι ηλικίας μεταξύ 16 και 25 ετών, που συζητούν βασικές επικείμενες προτάσεις και αποτελούν πλέον τακτικό χαρακτηριστικό της δημοκρατικής ζωής στην Ένωση⁽¹⁷⁾. Η Επιτροπή αναπτύσσει επίσης ανανεωμένη μορφή της πύλης «Πείτε την άποψή σας» ως υπηρεσίας μίας στάσης για τη διαδικτυακή συμμετοχή των πολιτών. Η πύλη «Πείτε την άποψή σας» δίνει τη δυνατότητα στους πολίτες να συνεργάζονται σε διάφορα επίπεδα με τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα: να διατυπώνουν τη γνώμη τους σχετικά με τις νομοθετικές πρωτοβουλίες (δημόσιες διαβουλεύσεις), να συζητούν και να διαβουλεύονται με άλλους Ευρωπαίους, έως και να υποβάλλουν δικές τους προτάσεις για την Ένωση στην οποία επιθυμούν να ζήσουν, μέσω των Ευρωπαϊκών Πρωτοβουλιών Πολιτών. Η πύλη αυτή διατηρεί διάφορα από τα μοναδικά χαρακτηριστικά που αναπτύχθηκαν για την πολύγλωσση ψηφιακή πλατφόρμα της διάσκεψης για το μέλλον της Ευρώπης. Η Επιτροπή δημιούργησε επίσης κέντρο ικανοτήτων για τη συμμετοχική και διαβουλευτική δημοκρατία⁽¹⁸⁾ με σκοπό τη στήριξη της υιοθέτησης αυτών των πρακτικών σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο, μέσω της σύνδεσης επαγγελματιών και ερευνητών σε ολόκληρη την Ένωση και της διεξαγωγής έρευνας σχετικά με βέλτιστες πρακτικές και καινοτομίες, είτε εντός είτε εκτός διαδικτύου.
- (14) Τα κράτη μέλη θα μπορούσαν επίσης να αντλήσουν παραδείγματα από πρωτοβουλίες που αναλαμβάνονται στο πλαίσιο της νομοθεσίας για την περιβαλλοντική δημοκρατία και να εφαρμόσουν παρόμοιες πρωτοβουλίες σε άλλους τομείς χάραξης δημόσιας πολιτικής. Τα παραδείγματα αυτά σχετίζονται ιδίως με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη σύμβαση του Aarhus⁽¹⁹⁾ και τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1367/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου⁽²⁰⁾, ή τα κοινοβούλια ομοτιμών⁽²¹⁾ που διοργανώνει η Ένωση, για παράδειγμα στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού συμφώνου για το κλίμα, για να συζητήσουν τον τρόπο με τον οποίο οι πολίτες, οι τοπικές και οι εθνικές κυβερνήσεις και η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορούν να καταπολεμήσουν καλύτερα την κλιματική αλλαγή.

⁽¹⁴⁾ Συμβούλιο της Ευρώπης, Digital Citizenship Education Handbook (Εγχειρίδιο για την ψηφιακή αγωγή του πολίτη), <https://rm.coe.int/16809382f9>. Βλέπε επίσης Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Engaging with Food, People and Places (Διάλογοι σχετικά με φαγητό, ανθρώπους και τόπους) <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121910>.

⁽¹⁵⁾ Βλέπε πρωτοβουλίες στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού συμφώνου για το κλίμα (europa.eu). Βλέπε επίσης την έκθεση του ΟΟΣΑ με τίτλο «Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions - Catching the Deliberative Wave» («Καινοτόμα συμμετοχή των πολιτών και νέοι δημοκρατικοί θεσμοί – Αξιοποίηση της διαβούλευσης») (2020) και τη δήλωση του ΟΟΣΑ OECD/LEGAL/0484, της 18ης Νοεμβρίου 2022, σχετικά με την οικοδόμηση εμπιστοσύνης και την ενίσχυση της δημοκρατίας, <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0484>.

⁽¹⁶⁾ Έκθεση σχετικά με τα τελικά αποτελέσματα της διάσκεψης για το μέλλον της Ευρώπης, «Το μέλλον είναι στα χέρια σου», 9 Μαΐου 2022.

⁽¹⁷⁾ Βλέπε Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών — Διάσκεψη για το μέλλον της Ευρώπης: Υλοποίηση του οράματος με συγκεκριμένες δράσεις, της 17ης Ιουνίου 2022 [COM(2022) 404 final] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0404>. Βλέπε επίσης την ιστοσελίδα των ομάδων ευρωπαίων πολιτών (europa.eu).

⁽¹⁸⁾ https://knowledge4policy.ec.europa.eu/participatory-democracy/about_en

⁽¹⁹⁾ Σύμβαση ΟΕΕ/ΗΕ για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (Σύμβαση του Aarhus).

⁽²⁰⁾ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1367/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Σεπτεμβρίου 2006, για την εφαρμογή στα όργανα και τους οργανισμούς της Κοινότητας των διατάξεων της σύμβασης του Aarhus σχετικά με την πρόσβαση στις πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (ΕΕ L 264 της 25.9.2006, σ. 13, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2006/1367/oj>).

⁽²¹⁾ https://climate-pact.europa.eu/about/peer-parliaments_el

- (15) Η Ένωση, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της, και όλα τα κράτη μέλη της είναι συμβαλλόμενα μέρη της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία ⁽²²⁾. Η εν λόγω σύμβαση απαιτεί από τα συμβαλλόμενα κράτη, κατά την ανάπτυξη και την εφαρμογή νομοθεσίας και πολιτικών για την εφαρμογή της σύμβασης, καθώς και σε άλλες διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αφορούν τα άτομα με αναπηρία, να διαβουλευονται στενά με τα άτομα με αναπηρία, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών με αναπηρία, και να επιδιώκουν ενεργά τη συμμετοχή τους. Η προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρία θα πρέπει να διασφαλίζεται σύμφωνα με τις απαιτήσεις προσβασιμότητας που ορίζονται στο παράρτημα I της οδηγίας (ΕΕ) 2019/882 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου ⁽²³⁾ και θα πρέπει να παρέχονται εύλογες προσαρμογές ώστε να διασφαλίζεται η συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στις διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής σε ισότιμη βάση με τα άλλα άτομα.
- (16) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή των παιδιών και των νέων στον δημοκρατικό βίο της Ένωσης για να στηρίξουν τη μακροπρόθεσμη συμμετοχή τους στις ευρωπαϊκές δημοκρατίες ως ενεργών πολιτών και φορέων θετικής μετασχηματιστικής αλλαγής. Αυτό ζητείται από τη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα δικαιώματα του παιδιού ⁽²⁴⁾, τη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη νεολαία ⁽²⁵⁾ και από ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ⁽²⁶⁾. Τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να διδαχθούν από τις βέλτιστες πρακτικές των υφιστάμενων συμβουλίων και διαδικασιών για τα παιδιά και τη νεολαία, όπως οι διάλογοι της ΕΕ για τη νεολαία ⁽²⁷⁾, η πλατφόρμα της ΕΕ για τη συμμετοχή των παιδιών ⁽²⁸⁾ και η Γωνιά μάθησης ⁽²⁹⁾. Επιπλέον, τα συμβούλια ηλικιωμένων και ατόμων με αναπηρία θα μπορούσαν επίσης να θεωρηθούν ότι ενσωματώνουν τις απόψεις των πολιτών στη χάραξη δημόσιας πολιτικής.
- (17) Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που εργάζονται για την προώθηση και την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτελούν σημαντικό μέσο για τη διοχέτευση της φωνής διαφορετικών ατόμων και ομάδων στην κοινωνία, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που βρίσκονται στις πλέον ευάλωτες καταστάσεις, και συμβάλλουν στο να δοθεί έμφαση στις κοινωνικές προκλήσεις και την οικονομική ανάπτυξη. Προωθούν τον πλουραλισμό και τη λογοδοσία στη λήψη αποφάσεων, ενισχύοντας την ποιότητα της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, όπως αναγνωρίζεται στο σχέδιο δράσης για την ευρωπαϊκή δημοκρατία ⁽³⁰⁾, την έκθεση του 2022 σχετικά με την εφαρμογή του Χάρτη ⁽³¹⁾, τις ετήσιες εκθέσεις για το κράτος δικαίου ⁽³²⁾ και το σχέδιο δράσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία 2020-2024 ⁽³³⁾. Ο σημαντικός ρόλος που διαδραματίζει η κοινωνία των πολιτών στο πλαίσιο των ελέγχων και ισορροπιών στις υγιείς δημοκρατίες έχει τονιστεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), το οποίο έχει επανειλημμένα υπογραμμίσει ότι ο τρόπος με τον οποίο οι δημόσιοι θεματοφύλακες ασκούν τις δραστηριότητές τους μπορεί να έχει σημαντικό αντίκτυπο στην εύρυθμη λειτουργία μιας δημοκρατικής κοινωνίας.

⁽²²⁾ Βλέπε τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και το προαιρετικό της πρωτόκολλο (A/RES/61/106). Σύμφωνα με τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, ως «εύλογες προσαρμογές» νοούνται οι αναγκαίες και κατάλληλες τροποποιήσεις και προσαρμογές που δεν επιβάλλουν δυσανάλογη ή αδικαιολόγητη επιβάρυνση, όπου απαιτείται σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα άτομα με αναπηρία απολαύουν όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών και τα ασκούν σε ισότιμη βάση με τα άλλα άτομα.

⁽²³⁾ Οδηγία (ΕΕ) 2019/882 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, σχετικά με τις απαιτήσεις προσβασιμότητας προϊόντων και υπηρεσιών (ΕΕ L 151 της 7.6.2019, σ. 70, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2019/882/oj>).

⁽²⁴⁾ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών — Στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού [COM(2021) 142 final της 24.3.2021].

⁽²⁵⁾ Ψήφισμα του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών, συνεληθόντων στο πλαίσιο του Συμβουλίου σχετικά με πλαίσιο ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της νεολαίας: Η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη νεολαία 2019-2027 της 18ης Δεκεμβρίου 2018 (ΕΕ C 456 της 18.12.2018, σ. 1).

⁽²⁶⁾ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 7ης Ιουλίου 2021, σχετικά με τους διαλόγους με τους πολίτες και τη συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων της ΕΕ [2020/2201 (INI)], σημείο 17.

⁽²⁷⁾ Διάλογος της ΕΕ για τη νεολαία | Ευρωπαϊκή Δικτυακή Πύλη της Νεολαίας (europa.eu)

⁽²⁸⁾ Πλατφόρμα της ΕΕ για τη συμμετοχή των παιδιών (europa.eu)

⁽²⁹⁾ Γωνιά μάθησης (europa.eu)

⁽³⁰⁾ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών σχετικά με το ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για τη δημοκρατία [COM(2020) 790 final της 3.12.2020, σ. 1].

⁽³¹⁾ Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών — Ένας ακμάζων χώρος δράσης της κοινωνίας των πολιτών για την προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ Ετήσια Έκθεση του 2022 σχετικά με την εφαρμογή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ [(COM(2022) 716 final της 6.12.2022)].

⁽³²⁾ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Έκθεση του 2023 για το κράτος δικαίου – Η κατάσταση του κράτους δικαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση [COM(2023) 800 final της 5.7.2023, σ. 26].

⁽³³⁾ Κοινή ανακοίνωση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο – Σχέδιο δράσης της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία 2020-2024 [JOIN(2020) 5 final].

- (18) Η ετήσια έκθεση της Επιτροπής για το κράτος δικαίου αξιολογεί τις εξελίξεις που σχετίζονται με τη συμμετοχικότητα των νομοθετικών διαδικασιών και τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών ως στοιχείο του σεβασμού του κράτους δικαίου και σε αρκετές περιπτώσεις έχει απευθύνει συστάσεις σε μεμονωμένα κράτη μέλη σχετικά με το θέμα αυτό. Όπως επιβεβαιώνεται στην έκθεση του 2022 για το κράτος δικαίου, «[η] βελτίωση της συμμετοχής των ενδιαφερόμενων μερών, μεταξύ άλλων και όσον αφορά τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, μπορεί να συμβάλει στην ποιότητα της νομοθεσίας, καθώς και στη διαφάνεια της διαδικασίας». Αντίθετως, η έλλειψη τυποποιημένων διαδικασιών για τη συμβολή στη λήψη αποφάσεων, οι ύπαιθρες και κατακερματισμένες στρατηγικές διαβούλευσης, η επλεκτική και αδιαφανής επιλογή των συνομιλητών, καθώς και η απουσία αποτελεσματικής παρακολούθησης, εγείρουν ανησυχίες από την άποψη του κράτους δικαίου και βλάπτουν σοβαρά τις δημοκρατικές διαδικασίες. Στην έκθεση του 2022 σχετικά με την εφαρμογή του Χάρτη τονίζεται επίσης η ανάγκη αναγνώρισης του ρόλου των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, ώστε να μπορούν αυτές να ενεργούν και να διασφαλίζουν την ύπαρξη των αναγκαίων συνθηκών ώστε να συμμετέχουν αποτελεσματικά στη λήψη αποφάσεων και στην εφαρμογή των εθνικών και ενωσιακών πολιτικών.
- (19) Η αποτελεσματική και χωρίς αποκλεισμούς συμμετοχή στις διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής είναι δυνατή μόνο όταν οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών μπορούν να εργαστούν σε ασφαλές και ευνοϊκό περιβάλλον στο οποίο γίνονται σεβαστά τα θεμελιώδη δικαιώματά τους και τα δικαιώματα των μελών τους, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι και του συνέρχεσθαι και της ελευθερίας έκφρασης και της πρόσβασης σε πληροφορίες, καθώς και των δικαιωμάτων στην ελευθερία και την ασφάλεια, του σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, της ιδιοκτησίας και της απαγόρευσης των διακρίσεων, σε ένα δημοκρατικό σύστημα που σέβεται το κράτος δικαίου. Για να καταστεί δυνατή η αποτελεσματική συμμετοχή τους στις διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής, οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών χρειάζονται έναν ασφαλές, υγιή και ακμάζοντα χώρο της κοινωνίας των πολιτών, όπου να προστατεύονται, να υποστηρίζονται και να ενδυναμώνονται⁽³⁴⁾ και όπου να μπορούν να απολαμβάνουν πλήρως τις θεμελιώδεις ελευθερίες της εσωτερικής αγοράς. Απαιτούνται συνεχείς προσπάθειες για τη δημιουργία και την προώθηση ενός τέτοιου ευνοϊκού χώρου για την κοινωνία των πολιτών, για τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που ενεργούν με πλήρη σεβασμό των αξιών της Ένωσης⁽³⁵⁾.
- (20) Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει αποφανθεί ότι οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών πρέπει «να [μπορούν] να [συνεχίζουν] τις δραστηριότητές [τους] και να [λειτουργούν] χωρίς αδικαιολόγητη κρατική ανάμειξη»⁽³⁶⁾, και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει τονίσει ότι τα κράτη μέλη όχι μόνο θα πρέπει να αποφεύγουν τις αδικαιολόγητες παρεμβάσεις στις δραστηριότητες οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, αλλά θα πρέπει επίσης να παρέχουν ευνοϊκό περιβάλλον για τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών μέσω νομικών, διοικητικών και πρακτικών μέτρων⁽³⁷⁾. Ο χώρος αυτός αποτελεί βασική συνιστώσα των δημοκρατικών συστημάτων όπου το κράτος δικαίου και τα θεμελιώδη δικαιώματα γίνονται σεβαστά και προστατεύονται.
- (21) Οι δημόσιες αρχές έχουν καθήκον να προστατεύουν την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και της έκφρασης, καθώς και την ασφάλεια των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, παρέχοντας το κατάλληλο νομικό περιβάλλον, παρακολουθώντας και επιδιώκοντας την αποτελεσματική αντιμετώπιση των απειλών κατά οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, παρέχοντας πρόσβαση σε επαρκείς υπηρεσίες υποστήριξης, καθώς και χρηματοδότηση και άλλους πόρους που τους δίνουν τη δυνατότητα να εκτελούν το έργο τους. Ενώ τα περισσότερα κράτη μέλη διασφαλίζουν πράγματι ασφαλή χώρο για τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, τα τελευταία χρόνια έχουν παρατηρηθεί σε ορισμένα κράτη μέλη αυξανόμενες σωματικές, λεκτικές και ψηφιακές επιθέσεις εναντίον τους, καθώς και μίσος, παρενόχληση, εκφοβισμός, εκστρατείες δυσφήμισης, συμπεριλαμβανομένης της ποινικοποίησης του ανθρωπιστικού έργου και του έργου στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων, διοικητικοί και νομικοί περιορισμοί, παράνομη παρακολούθηση και χρήση στρατηγικών αγώνων προς αποδάρρυνση της συμμετοχής του κοινού⁽³⁸⁾. Διάφορες μελέτες δείχνουν επίσης ότι οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που θίγονται περισσότερο είναι εκείνες που εργάζονται στους τομείς των δικαιωμάτων των γυναικών και της σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας και των συναφών δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ, των δικαιωμάτων των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο, της δημόσιας ακεραιότητας και της καταπολέμησης της διαφθοράς, καθώς και της προστασίας του περιβάλλοντος.

⁽³⁴⁾ Έκθεση του γενικού γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, State of Democracy, Human Rights and the Rule of law in Europe, A shared responsibility for democratic security in Europe (Κατάσταση της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου στην Ευρώπη, Κοινή ευθύνη για τη δημοκρατική ασφάλεια στην Ευρώπη), σ. 53. Βλέπε επίσης, Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύσταση CM(2017)83-final της Επιτροπής υπουργών προς τα κράτη μέλη, Κατευθυντήριες γραμμές για τη συμμετοχή των πολιτών στη λήψη πολιτικών αποφάσεων. Βλέπε επίσης τη σύσταση CM/Rec(2018)11 της Επιτροπής υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με την ανάγκη ενίσχυσης της προστασίας και της προώθησης του χώρου της κοινωνίας των πολιτών στην Ευρώπη. Σε επίπεδο ΟΗΕ, βλέπε Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, 2018, Guidelines for States on the effective implementation of the right to participate in public affairs (Κατευθυντήριες γραμμές για τα κράτη σχετικά με την αποτελεσματική εφαρμογή του δικαιώματος συμμετοχής στις δημόσιες υποθέσεις).

⁽³⁵⁾ Βλέπε συμπεράσματα του Συμβουλίου για την εφαρμογή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ· Ο ρόλος του χώρου της κοινωνίας των πολιτών στην προστασία και την προαγωγή των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ΕΕ, 24 Φεβρουαρίου 2023, 6675/23, σημεία 9, 12 και 16. Στα συμπεράσματά του, το Συμβούλιο κάλεσε τα κράτη μέλη να προωθήσουν ένα ευνοϊκό περιβάλλον για τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ώστε να είναι σε θέση να ασκούν τις δραστηριότητές τους σύμφωνα με τις αξίες της Ένωσης χωρίς αδικαιολόγητη παρέμβαση του κράτους, όπως απαιτείται με βάση τα ενωσιακά και διεθνή πρότυπα. Βλέπε επίσης Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 8ης Μαρτίου 2022, σχετικά με τη συρρίκνωση του χώρου της κοινωνίας των πολιτών στην Ευρώπη [2021/2103(INI)] και Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 17ης Φεβρουαρίου 2022, που περιέχει συστάσεις προς την Επιτροπή σχετικά με ένα καταστατικό για τα ευρωπαϊκά διασυνοριακά σωματεία και τις μη κερδοσκοπικές οργανώσεις [2020/2026(INL)], καθώς και την ετήσια έκθεση του 2022 σχετικά με την εφαρμογή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ [COM(2022) 716 final, σ. 34]. Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Έκθεση του 2023 για το κράτος δικαίου – Η κατάσταση του κράτους δικαίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, [COM(2023) 800 final, σ. 26].

⁽³⁶⁾ ΔΕΕ, απόφαση της 18ης Ιουνίου 2020, Επιτροπή κατά Ουγγαρίας, C-78/18, ECLI:EU:C:2020:476, σκέψη 106.

⁽³⁷⁾ ΕΛΔΑ, απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 2005, Ουράνιο Τόξο κ.λπ. κατά Ελλάδας, προσφυγή αριθ. 74989/01, σκέψη 35.

⁽³⁸⁾ Βλέπε Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Challenges facing civil society organisations working on human rights in the EU (Προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που εργάζονται για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην ΕΕ), 2018· Protecting civic space in the EU (Προστασία του χώρου της κοινωνίας των πολιτών στην ΕΕ), 2021· Europe's civil society: still under pressure – 2022 update (Η κοινωνία των πολιτών της Ευρώπης: οι πιέσεις επιμένουν – επικαιροποίηση 2022), 2022. Βλέπε επίσης την παρακολούθηση από τον CIVICUS <https://monitor.civicus.org/>.

- (22) Τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών έχουν πρόσβαση σε χρηματοδοτικούς πόρους και είναι ελεύθερες να τους χρησιμοποιούν ⁽³⁹⁾, μεταξύ άλλων αξιοποιώντας κονδύλια της Ένωσης. Μόνο οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που διαθέτουν επαρκείς πόρους μπορούν να συμμετέχουν αποτελεσματικά στις διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής.
- (23) Η Ένωση παρέχει ήδη άφθονες ευκαιρίες χρηματοδότησης σε οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών για την υλοποίηση έργων που συμβάλλουν στην προώθηση των αξιών της Ένωσης. Για να διευκολυνθεί η πλοήγηση μέσω διαφόρων προγραμμάτων, η Επιτροπή δημιούργησε μια εύκολα προσβάσιμη πύλη που λειτουργεί ως ενιαία πύλη για τα κονδύλια της Ένωσης και επιτρέπει την ανεύρεση, μεταξύ άλλων, χρηματοδοτικών ευκαιριών που σχετίζονται με τη δημοκρατία ⁽⁴⁰⁾. Η Επιτροπή παρέχει ειδική χρηματοδοτική στήριξη σε οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών στα κράτη μέλη στο πλαίσιο του προγράμματος «Πολίτες, ισότητα, δικαιώματα και αξίες». Το πρόγραμμα αποσκοπεί στην προστασία και την προαγωγή των δικαιωμάτων και των αξιών όπως κατοχυρώνονται στις Συνθήκες της ΕΕ, τον Χάρτη και στις εφαρμοστέες διεθνείς συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ιδίως μέσω της στήριξης των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και άλλων ενδιαφερόμενων μερών που δραστηριοποιούνται σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνικό επίπεδο, και μέσω της ενθάρρυνσης της συμμετοχής στα κοινά και στις δημοκρατικές διαδικασίες, με στόχο τη διατήρηση και την περαιτέρω ανάπτυξη ανοικτών, βασισμένων σε δικαιώματα, δημοκρατικών, ισότιμων και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών που βασίζονται στο κράτος δικαίου. Επιπλέον, τα προγράμματα Erasmus+, Ευρωπαϊκό Σώμα Αλληλεγγύης και Δημιουργική Ευρώπη προσφέρουν ευκαιρίες χρηματοδότησης για τη συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών, τη συμμετοχή στα κοινά και τη συμμετοχή στις δημοκρατικές διαδικασίες. Το πρόγραμμα-πλαίσιο της Ένωσης για την έρευνα και την καινοτομία «Ορίζων Ευρώπη» στηρίζει επίσης οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και υπερασπιστές των δικαιωμάτων σε διάφορους θεματικούς τομείς έρευνας ⁽⁴¹⁾. Έχει επίσης αναπτυχθεί τεχνική βοήθεια για τη διοικητική μεταρρύθμιση στα κράτη μέλη στο πλαίσιο του Μέσου Τεχνικής Υποστήριξης και παρουσιάζει επιλογές για τη χρηματοδότηση της ανάπτυξης ικανοτήτων στις δημόσιες διοικήσεις και τις δημόσιες αρχές για συμμετοχικές πρακτικές. Οι δικαιούχοι ενωσιακής χρηματοδότησης υποχρεούνται να σέβονται τις αξίες της Ένωσης όταν κάνουν χρήση τέτοιας χρηματοδότησης, και η Επιτροπή έχει εφαρμόσει μέτρα για τη στήριξη της συμμόρφωσης και την αντιμετώπιση πιθανών παραβάσεων.
- (24) Η δέσμευση της Ένωσης να συμβάλει στην προστασία και την προώθηση ασφαλούς και ευνοϊκού χώρου της κοινωνίας των πολιτών αντικατοπτρίζεται επίσης στην εξωτερική της δράση, μεταξύ άλλων στο σχέδιο δράσης της Ένωσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία (2020-2024) ⁽⁴²⁾. Περιγράφεται επίσης στις κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ⁽⁴³⁾ και επιβεβαιώνεται στην ανακοίνωση του 2012 με τίτλο «Οι ρίζες της δημοκρατίας και της βιώσιμης ανάπτυξης: Συνεργασία της Ευρώπης με την κοινωνία των πολιτών στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων» ⁽⁴⁴⁾, στις κατευθυντήριες γραμμές για τη στήριξη της ΕΕ προς την κοινωνία των πολιτών στην περιοχή διεύρυνσης 2021-2027 και στο σχέδιο δράσης για τη νεολαία στο πλαίσιο της εξωτερικής δράσης της ΕΕ ⁽⁴⁵⁾. Η ισχύς και η αξιοπιστία της δράσης της Ένωσης για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε παγκόσμιο επίπεδο βασίζεται στον τρόπο με τον οποίο η Ένωση καλλιεργεί και ενισχύει τα θεμέλια της δημοκρατίας και των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο εσωτερικό της.
- (25) Η παρούσα σύσταση αποτελεί μέρος της δέσμης μέτρων για την προάσπιση της δημοκρατίας, η οποία περιλαμβάνει επίσης πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση εναρμονισμένων απαιτήσεων στην εσωτερική αγορά όσον αφορά τη διαφάνεια της εκπροσώπησης συμφερόντων που διεξάγεται για λογαριασμό τρίτων χωρών και σύσταση της Επιτροπής για συμπεριληπτικές και ανθεκτικές εκλογικές διαδικασίες στην Ένωση, και την ενίσχυση του ευρωπαϊκού χαρακτήρα και της αποτελεσματικής διεξαγωγής των εκλογών για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.
- (26) Η σύσταση βασίζεται στα πορίσματα της έκθεσης του 2022 για την εφαρμογή του Χάρτη και των ετήσιων εκθέσεων για το κράτος δικαίου, που αναλύουν την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Ένωση και τα κράτη μέλη της, ιδίως όσον αφορά το πλαίσιο της κοινωνίας των πολιτών. Η σύσταση συμπληρώνει επίσης το σχέδιο δράσης για την ευρωπαϊκή δημοκρατία,

⁽³⁹⁾ Άρθρο 13 της Διακήρυξης του ΟΗΕ για τους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Κατευθυντήριες γραμμές του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΑΣΕ και της Επιτροπής της Βενετίας για την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, αρχή 7, σ. 42, <https://www.osce.org/odihr/132371>.

⁽⁴⁰⁾ Χρηματοδότηση και προσκλήσεις υποβολής προσφορών (europa.eu)

⁽⁴¹⁾ Για παράδειγμα, το πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη» θα στηρίζει τη δοκιμή και την υλοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων, μεταξύ άλλων για τον πειραματισμό με δημοκρατικές καινοτομίες στον τομέα της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά (βλέπε HORIZON-CL2-2024-DEMOCRACY-01-12). Σε πρόσφατη έκθεση συγκεντρώθηκαν τα αποτελέσματα της έρευνας της ΕΕ σχετικά με τη συμμετοχική και διαβουλευτική δημοκρατία. Θα στηρίζει επίσης ένα νέο δίκτυο καινοτόμων λύσεων για το μέλλον της δημοκρατίας, στο οποίο θα συμμετέχουν ερευνητές σε όλη την Ευρώπη στον τομέα της δημοκρατίας με επαγγελματίες από τους τομείς της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και της διαβούλευσης, καθώς και της αγωγής του πολίτη, για την ανάπτυξη συστάσεων προς τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας (βλέπε HORIZON-CL2-2022-DEMOCRACY-02-01).

⁽⁴²⁾ https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy_2020-2024.pdf

⁽⁴³⁾ https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/02_hr_guidelines_defenders_en_0.pdf

⁽⁴⁴⁾ Βλέπε υποσημείωση 1.

⁽⁴⁵⁾ Σχέδιο δράσης για τη νεολαία (Κοινή ανακοίνωση της Επιτροπής και του Υπατού Εκπροσώπου) | Διεθνείς εταιρικές σχέσεις (europa.eu)

το οποίο έχει σχεδιαστεί για την ενδυνάμωση των πολιτών και την οικοδόμηση ανθεκτικότερων δημοκρατιών σε ολόκληρη την Ένωση με την προώθηση ελεύθερων και δίκαιων εκλογών, την ενίσχυση της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης και την αντιμετώπιση της χειραγώγησης των πληροφοριών και της παραπληροφόρησης, τη σύσταση (ΕΕ) 2021/1534 της Επιτροπής ⁽⁴⁶⁾ και την πρωτοβουλία της Επιτροπής του 2022 κατά των στρατηγικών αγωγών προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού ⁽⁴⁷⁾. Βασίζεται στις δράσεις προτεραιότητας που εξαγγέλθηκαν στην ανακοίνωση «Έκθεση 2020 για την ιθαγένεια της ΕΕ» ⁽⁴⁸⁾ και συμπληρώνει τη δέσμη μέτρων για την ιθαγένεια που παρουσιάστηκε στα τέλη του 2023.

- (27) Η παρούσα σύσταση απευθύνεται στα κράτη μέλη. Οι υποψήφιας χώρες και τα δυνάμει υποψήφια μέλη της Ένωσης, καθώς και οι χώρες της πολιτικής γειτονίας της Ένωσης ενθαρρύνονται επίσης να ακολουθούν την παρούσα σύσταση,

ΕΞΕΛΩΣΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΣΥΣΤΑΣΗ:

Αντικείμενο

1. Η παρούσα σύσταση αποσκοπεί στην προώθηση της συμμετοχής των πολιτών και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στη χάραξη δημόσιας πολιτικής, ώστε να στηριχθεί η οικοδόμηση δημοκρατικής ανθεκτικότητας εντός της Ένωσης. Ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να παράσχουν περισσότερες ευκαιρίες στους πολίτες και τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών να συμμετέχουν αποτελεσματικά στις διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής που διεξάγονται από τις δημόσιες αρχές σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, σύμφωνα με τα καθιερωμένα πρότυπα και τις ορθές πρακτικές.
2. Συνιστάται στα κράτη μέλη να δημιουργήσουν και να διατηρούν ασφαλές και ευνοϊκό περιβάλλον για τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, το οποίο θα τους επιτρέπει να συμμετέχουν αποτελεσματικά στις διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν αποτελεσματικά, κατάλληλα και αναλογικά μέτρα για την προστασία, τη στήριξη και την ενδυνάμωση των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, ώστε να διασφαλίζεται ένας ακμάζων χώρος δράσης της κοινωνίας των πολιτών.

Γενικό πλαίσιο για την αποτελεσματική συμμετοχή των πολιτών και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών

3. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προωθήσουν και να διευκολύνουν ένα πλαίσιο που θα επιτρέπει στους πολίτες και τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών να συμμετέχουν στις διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής (στο εξής: πλαίσιο συμμετοχής) και να διασφαλίζουν ότι το πλαίσιο συμμετοχής εφαρμόζεται σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της παρούσας σύστασης.
4. Το πλαίσιο συμμετοχής θα πρέπει να διασφαλίζει ότι αντιμετωπίζονται με σεβασμό όλοι οι συμμετέχοντες, οι οποίοι θα πρέπει να είναι σε θέση να συμμετέχουν ελεύθερα και χωρίς αδικαιολόγητες παρεμβάσεις.
5. Το πλαίσιο συμμετοχής θα πρέπει να είναι σαφές και προσβάσιμο, μεταξύ άλλων με τη διασφάλιση της διάδοσης έγκαιρων και κατάλληλων πληροφοριών και την παροχή πραγματικών ευκαιριών και κατάλληλων μέσων συμμετοχής βάσει προκαθορισμένων παραμέτρων. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη θα πρέπει:
  - α) να διασφαλίσουν τη συμμετοχή σε θέματα δημόσιου ενδιαφέροντος με συνεχή και τακτικό τρόπο και όχι μόνο κατά τη διάρκεια εκλογικών περιόδων·

⁽⁴⁶⁾ Σύσταση (ΕΕ) 2021/1534 της Επιτροπής, της 16ης Σεπτεμβρίου 2021, σχετικά με τη διασφάλιση της προστασίας, της ασφάλειας και της ενίσχυσης της θέσης των δημοσιογράφων και άλλων επαγγελματιών των μέσων ενημέρωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ L 331 της 20.9.2021, σ. 8, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reco/2021/1534/oj>).

⁽⁴⁷⁾ Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την προστασία των προσώπων που προβαίνουν σε ενέργειες συμμετοχής του κοινού από προδήλως αβάσιμες ή καταχρηστικές δικαστικές διαδικασίες («στρατηγικές αγωγές προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού») [COM(2022) 177 final], 2022/0117(COD) και Σύσταση (ΕΕ) 2022/758 της Επιτροπής, της 27ης Απριλίου 2022, σχετικά με την προστασία των δημοσιογράφων και των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από προδήλως αβάσιμες ή καταχρηστικές δικαστικές διαδικασίες προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού («στρατηγικές αγωγές προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού») (ΕΕ L 138 της 17.5.2022, σ. 30, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reco/2022/758/oj>).

⁽⁴⁸⁾ Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Έκθεση του 2020 για την ιθαγένεια της ΕΕ — Ενδυνάμωση των πολιτών και προστασία των δικαιωμάτων τους [COM (2020) 730 final].

- β) να διαθέτουν σαφώς καθορισμένο πολιτικό ή κανονιστικό πλαίσιο για τη συμμετοχή τόσο των πολιτών όσο και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, που θα πρέπει να περιλαμβάνει τους στόχους, τις διαδικασίες και τους οικείους εμπλεκόμενους φορείς·
  - γ) να εφαρμόζουν μόνο αναλογικούς και σαφώς γνωστοποιημένους περιορισμούς στο πλαίσιο του στοιχείου β) και να διασφαλίζουν την πρόσβαση των πολιτών και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών σε μηχανισμό έννομης προστασίας, κατά περίπτωση·
  - δ) να δίνουν τη δυνατότητα συμμετοχής στα αρχικά στάδια των διαδικασιών χάραξης πολιτικής, στον προσδιορισμό των αναγκών και των προτεραιοτήτων, και στον καθορισμό πιθανών επιλογών πολιτικής·
  - ε) να παρέχουν εγκαίρως και σε εύκολα προσβάσιμη μορφή τις κατάλληλες και αναγκαίες πληροφορίες σχετικά με συγκεκριμένη άσκηση συμμετοχής, οι οποίες θα περιλαμβάνουν το πλαίσιο και το είδος των σκοπούμενων μέτρων, τις διαδικασίες, το χρονοδιάγραμμα συμμετοχής, την αρμόδια για την άσκηση αρχή και τα στοιχεία επικοινωνίας της·
  - στ) να παρέχουν την ευρύτερη δυνατή πρόσβαση σε πληροφορίες και βασικά έγγραφα τόσο στο διαδίκτυο όσο και εκτός αυτού, μεταξύ άλλων μέσω των ιστοτόπων των αρμόδιων δημόσιων αρχών, και να διαδίδουν προδραστικά και ευρέως τις πληροφορίες αυτές στο κοινό, σε προσβάσιμη γλώσσα, δωρεάν και χωρίς αδικαιολόγητα διοικητικά εμπόδια·
  - ζ) να λάβουν μέτρα για να διασφαλίσουν ότι παρέχονται πληροφορίες ειδικά στους πολίτες και στις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που ενδέχεται να θίγονται, με ιδιαίτερη προσοχή στα πλέον περιθωριοποιημένα, υποεκπροσωπούμενα και ευάλωτα άτομα και ομάδες·
  - η) να προβλέψουν επαρκείς πόρους και χρόνο για να διασφαλιστεί ουσιαστικός αντίκτυπος και να λάβουν υπόψη τις περιόδους διακοπών σε εθνικό πλαίσιο, ώστε να καταστεί δυνατή η κατάλληλη συμμετοχή·
  - θ) να προβλέπουν τρόπους συμμετοχής χωρίς διακρίσεις και με προσβάσιμο τρόπο, μεταξύ άλλων για τα άτομα με αναπηρία, χωρίς υπερβολικές διατυπώσεις, και δωρεάν.
6. Το πλαίσιο συμμετοχής θα πρέπει να είναι διαφανές και τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν τον έλεγχο των ίδιων των διαδικασιών. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη θα πρέπει:
- α) να ενημερώνουν όσους συμμετείχαν σχετικά με το αποτέλεσμα της διαδικασίας χάραξης δημόσιας πολιτικής και τη συνέχεια που δόθηκε στις ασκήσεις συμμετοχής που πραγματοποιήθηκαν·
  - β) να καλούν τακτικά τους πολίτες και τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών να συμμετέχουν σε διάφορα στάδια των διαδικασιών χάραξης πολιτικής, συμπεριλαμβανομένου του σταδίου επανεξέτασης των πολιτικών·
  - γ) να αξιολογούν περιοδικά το πλαίσιο συμμετοχής τους με σκοπό τη βελτίωση και την προσαρμογή του, για παράδειγμα για την υιοθέτηση περισσότερο φιλικών προς τον χρήστη, αποτελεσματικών και καινοτόμων μεθόδων.
7. Το πλαίσιο συμμετοχής θα πρέπει να είναι συμπεριληπτικό και να διασφαλίζει ότι οι πολίτες και οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών έχουν ίσες ευκαιρίες συμμετοχής και ότι λαμβάνεται υπόψη πληθώρα απόψεων, συμπεριλαμβανομένων των απόψεων των υποεκπροσωπούμενων, των πλέον ευάλωτων και περιθωριοποιημένων ατόμων. Ιδίως:
- α) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προσπαθήσουν να χρησιμοποιούν εργαλεία και μεθόδους που να οδηγούν στην ευρύτερη δυνατή συμμετοχή πολιτών, ομάδων και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και θα πρέπει να προωθούν την επιλογή εύκολα προσβάσιμων και χωρίς αποκλεισμούς διαδικασιών συμμετοχής·
  - β) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προλαμβάνουν και να αίρουν τα εμπόδια στη συμμετοχή των υποεκπροσωπούμενων ομάδων, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές ανάγκες, μεταξύ άλλων των ατόμων με αναπηρία, των νέων, των ηλικιωμένων, των πολιτών που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών και των μετακινούμενων πολιτών της Ένωσης·
  - γ) οι διαδικασίες και οι ασκήσεις συμμετοχής θα πρέπει να διευκολύνονται με τη βέλτιστη διαθέσιμη εμπειρογνομosύνη ώστε να διασφαλίζεται μια προσέγγιση χωρίς αποκλεισμούς που θα επιτρέπει σε όλους τους συμμετέχοντες να ακούγονται εξίσου, καθώς και η ακριβής παρουσίαση της πολυφωνίας των απόψεων σχετικά με τα θέματα που συζητούνται.
8. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να αναπτύξουν, να υποστηρίξουν και να διεξάγουν πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης που να αποσκοπούν στην αύξηση των γνώσεων σχετικά με τις ευκαιρίες συμμετοχής σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, καθώς και σχετικά με τις διαθέσιμες μεθόδους και τα εργαλεία για την υποστήριξη και την προώθηση της αποτελεσματικής δραστηριοποίησης στις διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής.
9. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενισχύσουν την ικανότητα των πολιτών, των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των δημόσιων αρχών να διασφαλίζουν την αποτελεσματική και ουσιαστική συμμετοχή στις διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής μέσω σεμιναρίων κατάρτισης και ενημέρωσης.

10. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διαθέσουν ειδική χρηματοδότηση για τη στήριξη της υλοποίησης του πλαισίου συμμετοχής τους σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης, μεταξύ άλλων με τη βέλτιστη χρήση των διαθέσιμων ενωσιακών κονδυλίων.

Συγκεκριμένα μέτρα για τη στήριξη και την ενθάρρυνση της συμμετοχής των πολιτών στη χάραξη δημόσιας πολιτικής

11. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να καθιερώσουν συμμετοχικές και διαβουλευτικές ασκήσεις, των οποίων θα ηγούνται οι πολίτες και οι οποίες θα αφορούν συγκεκριμένες αποφάσεις και πολιτικές, καθώς και να στηρίζουν και να προωθούν ατομικούς και συλλογικούς τρόπους συμμετοχής, όπως ομάδες πολιτών, συνελεύσεις πολιτών και άλλες μορφές διαλόγου και συνδημιουργίας. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να εμπνευστούν από την εμπειρία, την εμπειρογνωσία και τις ορθές πρακτικές που συγκεντρώθηκαν στο πλαίσιο της διάσκεψης για το μέλλον της Ευρώπης και των επακόλουθων ομάδων ευρωπαίων πολιτών, καθώς και από διεθνή πρότυπα, όπως οι κατευθυντήριες γραμμές του ΟΟΣΑ για τη συμμετοχή του κοινού ⁽⁴⁹⁾. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι ασκήσεις αυτές διευκολύνονται από αξιόπιστη μεθοδολογία και βασικές αρχές που υποστηρίζουν την ποιότητα, τη συμμετοχικότητα και την ακεραιότητά τους.
12. Τα κράτη μέλη, όταν καλούν τους πολίτες σε συμμετοχικές και διαβουλευτικές ασκήσεις δραστηριοποίησης των πολιτών, θα πρέπει να διασφαλίζουν τη συμμετοχικότητα στον μέγιστο δυνατό βαθμό. Για τον σκοπό αυτό, θα πρέπει να χρησιμοποιούν τις βέλτιστες διαθέσιμες τεχνικές στατιστικής τυχαίας δειγματοληψίας και διαλογής. Όπου είναι εφικτό και αναγκαίο, τα κράτη μέλη θα πρέπει να εντοπίζουν και να αντιμετωπίζουν τις διαφορές στη συμμετοχή των διαφόρων ομάδων χρησιμοποιώντας στατιστικά στοιχεία και μελέτες σχετικά με τη στάση των ατόμων. Η επιλογή των πολιτών θα πρέπει να βασίζεται σε δημογραφικά κριτήρια, ώστε να διασφαλίζεται ότι οι συμμετέχοντες αντικατοπτρίζουν τη δημογραφική διαμόρφωση του κράτους μέλους, μεταξύ άλλων με βάση απογραφή ή άλλα παρόμοια συναφή δεδομένα, καθώς και άλλα κριτήρια που δείχνουν τη στάση των ατόμων και διασφαλίζουν τη διαφορετικότητα. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξασφαλίζουν ευνοϊκές συνθήκες για συμμετοχή χωρίς επιβάρυνση ⁽⁵⁰⁾ και, κατά περίπτωση, για την επιστροφή του κόστους συμμετοχής, μεταξύ άλλων για τη στήριξη οικονομικά αποκλεισμένων πολιτών.
13. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να καταβάλουν συγκεκριμένες προσπάθειες για την ενίσχυση της συμμετοχής των παιδιών και των νέων στον πολιτικό και δημοκρατικό βίο σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, μεταξύ άλλων σε αγροτικές και απομακρυσμένες περιοχές. Θα πρέπει να ληφθούν μέτρα από τις δημόσιες αρχές, ιδίως σε πλαίσιο περιβάλλοντος εκπαίδευσης και κατάρτισης και σε άλλα πλαίσια στα οποία δραστηριοποιούνται παιδιά και νέοι, για την προώθηση της ουσιαστικής, συμπεριληπτικής και ασφαλούς συμμετοχής των παιδιών και των νέων χωρίς κανενός είδους διακρίσεις.
14. Για να ενισχυθούν οι συμμετοχικές και διαβουλευτικές ασκήσεις στον ψηφιακό δημόσιο χώρο, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διερευνήσουν τη χρήση νέων τεχνολογιών που είναι εύκολα προσβάσιμες στους πολίτες. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη θα πρέπει να αναπτύξουν τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας και την κριτική σκέψη από νεαρή ηλικία, με βάση, μεταξύ άλλων, μαθήματα σχετικά με τις πληροφορίες. Η χρήση των νέων τεχνολογιών θα πρέπει να συμμορφώνεται πλήρως με τα θεμελιώδη δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων του δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων και της απαγόρευσης των διακρίσεων, καθώς και με αρχές όπως η συμπεριληπτικότητα, η προσβασιμότητα, η τεχνολογική ουδετερότητα και η ουδετερότητα του δικτύου.

Συγκεκριμένα μέτρα για τη στήριξη και την προστασία του χώρου της κοινωνίας των πολιτών ώστε να καταστεί δυνατή η αποτελεσματική συμμετοχή των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών

15. Προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματική συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής, τα κράτη μέλη θα πρέπει να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν ένα ασφαλές και ευνοϊκό περιβάλλον για τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών.
16. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να ενθαρρύνουν τη δημιουργία στρατηγικών εταιρικών σχέσεων μεταξύ των δημόσιων αρχών σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, με σκοπό την προώθηση της συμμετοχής τους στις διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής.
17. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να καθιερώσουν διαρθρωμένους διαλόγους με τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών για συγκεκριμένα θέματα που σχετίζονται με τις διαδικασίες χάραξης δημόσιας πολιτικής. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι διάλογοι αυτοί υπερβαίνουν τις διαβουλευσεις για συγκεκριμένες προτάσεις πολιτικής ή νομοθετικές προτάσεις και ότι είναι τακτικοί, μακροχρόνιοι και προσανατολισμένοι στα αποτελέσματα.

⁽⁴⁹⁾ <https://www.oecd.org/publications/oecd-guidelines-for-citizen-participation-processes-f765caf6-en.htm>

⁽⁵⁰⁾ Αυτές θα πρέπει να είναι παρόμοιες όπως και στην περίπτωση της εκτέλεσης καθηκόντων ενόρκου, για παράδειγμα να επιτρέπεται η λήψη άδειας από την εργασία, όπως γίνεται σε κάποια κράτη μέλη.

18. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την προστασία των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών από απειλές, ποινικοποίηση, εκφοβισμό, παρενόχληση, καθώς και από επιθέσεις και άλλες μορφές εγκληματικών πράξεων, τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη θα πρέπει:
- a) να διασφαλίσουν ότι:
    - i) έγκαιρη και αποτελεσματική προστασία παρέχεται στις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, στο προσωπικό και τους εθελοντές τους, καθώς και τα οικεία τους πρόσωπα, η ασφάλεια των οποίων διατρέχει βάσιμο πραγματικό ή ενδεχόμενο κίνδυνο λόγω του έργου τους, μεταξύ άλλων αυξάνοντας την ευαισθητοποίηση των αρχών επιβολής του νόμου και των δικαστικών αρχών σε σχέση με τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών· σε ιδιαίτερα σοβαρές περιπτώσεις, θα πρέπει να εξασφαλίζεται άμεση προστασία μέσω επείγουσών εντολών απαγόρευσης και εντολών προστασίας·
    - ii) καταδικάζονται αμέσως οι παράνομες πράξεις, μεταξύ άλλων από εκπροσώπους των κρατών μελών, και ερευνούνται και διώκονται αμελλητί, όταν απαιτείται·
  - β) παρακολουθούνται οι εξελίξεις στον χώρο της κοινωνίας των πολιτών μέσω σαφών δεικτών και πλαισίων υποβολής εκθέσεων, μεταξύ άλλων με αναφορά στα υφιστάμενα διεθνή πρότυπα· δημιουργούνται και διατηρούνται επαφές και συνεχής διάλογος με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών για τη στήριξη της εν λόγω παρακολούθησης· οι σχετικές πληροφορίες θα μπορούσαν να συγκεντρώνονται μέσω εθνικών φορέων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και άλλων υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων· ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει επίσης να δοθεί στις αναφορές για σωματικές και διαδικτυακές επιθέσεις, εκστρατεία δυσφήμισης και συκοφαντικής δυσφήμισης, περιστατικά ρητορικής μίσους και στρατηγικές αγωγές προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού (SLAPP)· ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην κατάσταση των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των μελών τους που ανήκουν σε ή υποστηρίζουν ομάδες δραστηριοποιούμενες στους τομείς των δικαιωμάτων των γυναικών, των δικαιωμάτων σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας και των δικαιωμάτων μειονοτικών ομάδων, όπως τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ, οι μετανάστες και οι αιτούντες άσυλο, καθώς και στους τομείς της δημόσιας ακεραιότητας και της καταπολέμησης της διαφθοράς, όπως και της προστασίας του περιβάλλοντος·
  - γ) ενθαρρύνεται και διευκολύνεται η συνεργασία και ο συντονισμός μεταξύ όλων των φορέων που εμπλέκονται στην παρακολούθηση των εξελίξεων στον χώρο της κοινωνίας των πολιτών και την προστασία των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών οι οποίοι αντιμετωπίζουν απειλές και επιθέσεις που σχετίζονται με το έργο τους, μεταξύ άλλων με την ανάπτυξη πρωτοκόλλων για τη συνεργασία και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των αρχών επιβολής του νόμου, των δικαστικών αρχών, των αρχών σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, των εθνικών ιδρυμάτων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των φορέων ισότητας, και των θεσμών διαμεσολάβησης, καθώς και ότι διευκολύνεται η συνεργασία μεταξύ όλων των αρμόδιων αρχών και υπηρεσιών εντός της επικράτειάς τους·
  - δ) διευκολύνεται η πρόσβαση σε ειδικές διαδικασίες ή διαύλους για την καταγγελία απειλών και επιθέσεων, και καταγράφεται και αναλύεται το περιβάλλον στο οποίο εργάζονται οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών·
  - ε) ενημερώνονται οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών σχετικά με τις διαθέσιμες υπηρεσίες προστασίας και υποστήριξης, μεταξύ άλλων μέσω ειδικών ιστοτόπων που παρουσιάζουν τις πληροφορίες αυτές με απλό, προσβάσιμο και φιλικό προς τον χρήστη τρόπο· θα πρέπει να παρέχονται προδραστικά σαφείς πληροφορίες στις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, ιδίως όσον αφορά τις αρχές επιβολής του νόμου, τις δικαστικές αρχές και τους παρόχους υπηρεσιών υποστήριξης, στα οποία θα μπορούν να απευθύνονται σε περίπτωση απειλών και επιθέσεων·
  - στ) οι υφιστάμενες υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων και γραμμές βοήθειας έκτακτης ανάγκης είναι διαθέσιμες και προσαρμοσμένες σε άτομα που εργάζονται για οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και για οικεία τους πρόσωπα, όταν η ασφάλειά τους διατρέχει βάσιμο πραγματικό ή ενδεχόμενο κίνδυνο λόγω του έργου τους· κατά περίπτωση, οι υπηρεσίες υποστήριξης θα πρέπει να παρέχουν πληροφορίες, νομικές και πρακτικές συμβουλές, ψυχολογική υποστήριξη, και κέντρα προστασίας, καθώς και στήριξη για την ενίσχυση της ψηφιακής ασφάλειας· θα πρέπει να παρέχονται νομικές συμβουλές σε οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που αντιμετωπίζουν στρατηγικές αγωγές προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού· όλες οι υπηρεσίες υποστήριξης θα πρέπει να είναι εύκολα προσβάσιμες και να παρέχονται με εμπιστευτικό τρόπο και χωρίς διακρίσεις, μεταξύ άλλων ιδίως για τα άτομα με αναπηρία·
  - ζ) συνεργάζονται και ανταλλάσσουν πληροφορίες, εμπειρογνώσια και βέλτιστες πρακτικές με άλλα κράτη μέλη και, κατά περίπτωση, με διεθνείς οργανισμούς, σχετικά με υποθέσεις που σχετίζονται με την ασφάλεια των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και με τα υφιστάμενα εργαλεία για τη διασφάλιση της προστασίας τους.
19. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διαθέτουν ειδική χρηματοδότηση με σκοπό την οικοδόμηση της ικανότητας των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών να ενισχύσουν την ανθεκτικότητά τους όταν αντιμετωπίζουν απειλές και επιθέσεις, και να αυξήσουν τις γνώσεις αυτών σχετικά με τις υπηρεσίες υποστήριξης και τους μηχανισμούς έννομης προστασίας που έχουν στη διάθεσή τους.
20. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να εγκρίνουν ειδικά σχέδια δράσης ή ισοδύναμες πρωτοβουλίες για τη δημιουργία πλαισίων σε εθνικό επίπεδο σχετικά με την προώθηση ενός ασφαλούς και ευνοϊκού χώρου για την κοινωνία των πολιτών και την αποτελεσματική συμμετοχή των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών.

Βρυξέλλες, 12 Δεκεμβρίου 2023.

Για την Επιτροπή
Didier REYNDEERS
Μέλος της Επιτροπής
